

суспільного багатства в умовах фінансово-економічної кризи. Вказані мотиви вивчення та тлумачення феномена громадянської дії в політиці визначають розгляд її специфіки, еволюції та перспективи в сучасних умовах. Сутність та зміст явища має проявлятися у громадянській активності, спрямованій на певний результат у межах реалізації інтересів соціальних груп.

Бібліографічні посилання

1. Гегель Г. В. Философия права / Г. В. Гегель; пер. с нем. Б. Г. Столпнера, М. И. Левиной. – М.: Мысль, 1990. – 456 с.
2. Геллнер Э. Гражданское общество в историческом контексте / Э. Геллнер // Международный журнал социальных наук. – 1991. – № 2. – С. 74–93.
3. Гоббс Т. Левиафан, или материя, форма и власть государства, церковного и гражданского / Т. Гоббс / Избранные произведения в 2 т. – М.: Мысль, 1965. – Т. 2. – 346 с.
4. Дарендорф Р. Мораль, институты и гражданское общество / Р. Дарендорф / Путь. – 1993. – № 3. – С. 179–191.
5. Ильин М. В. Две стороны одной медали: гражданское общество и государство / М. В. Ильин, Б. И. Коваль // Полис. – 1992. – № 1–2. – С. 34–42.
6. Кессонов Б. Н. Актуальность кантовского понимания гражданского общества / Б. Н. Кессонов // Социальная теория и современность. Вып. 2. – М.: Развитие, 1992. – С. 71–77.
7. Кочетков А. П. О формировании гражданского общества / А. П. Кочетков / Социально-политические науки. – 1992. – № 1. – С. 44–50.
8. Коэн Л. Дж. Гражданское общество и политическая теория / Л. Дж. Коэн, Э. Арато. – М.: Весь Мир, 2003. – 784 с.
9. Локк Д. О государственном правлении // Локк Д. Избранные произведения : в 3 т. – М.: Соцэкгиз, 1960. – Т. 2. – 568 с.
10. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре, или принципы политического права / Ж.-Ж. Руссо // Об общественном договоре. Трактаты: пер. с фр. – М.: КАНОН-пресс; Кучково поле, 1998. – С. 195–322.
11. Ступишин В. Гражданское общество и демократическое государство / В. Ступишин // Общественные науки. – 1990. – № 1. – С. 95–101.
12. Трошкин Е. И. Коллективизм или гражданское общество / Е. И. Трошкин // Социс. – 1991. – № 7. – С. 54–64.
13. Putnam R. D. Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy. / R. D. Putnam. – Princeton (NJ): Princeton University Press, 1993. – 345 p.
14. Ornstein N. J. Political Power and Social Change: the United States Faces a United Europe. / N. J. Ornstein, M. Perlman. – Washington: the AEI Press, 1991. – 206 p.
15. Kelso W. A. American Democratic Theory: Pluralism and its Critics / W. A. Kelso. – Nestport-London: Greewood Press, 1978. – 368 p.

Надійшла до редколегії 24.12.09

УДК 321.01

С. В. Рибалко

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

© Рибалко С. В., 2010

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКО-ІНСТИТУЦІЙНОГО ВПЛИВУ НА РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Присвячено методологічним основам політологічного дослідження впливу політико-інституційної структури сучасної України на перспективи та перебіг реформування вітчизняної системи місцевого самоврядування. Зроблено висновки щодо конкретних завдань та результатів, які необхідно отримати за допомогою описаних методів.

Ключові слова: політико-інституційна структура, місцеве самоврядування, політичні методи, політична наука.

Посвящена методологическим основам политологического исследования влияния политико-институциональной структуры современной Украины на перспективы и ход реформирования отечественной системы местного самоуправления. Сделаны выводы относительно конкретных заданий и результатов, которые необходимо получить с помощью описанных методов.

Ключевые слова: политико-институциональные структуры, местное самоуправление, методология, политические методы, политическая наука.

The article is devoted methodological bases of political science research of influence of political-institutional structure of contemporary Ukraine on prospects and ran across reformation of the domestic system of local self-government. Conclusions are drawn in relation to concrete tasks and results which must be got by the described methods.

Keywords: political institutional structures, local self-management, methodology, political methods, a political science.

Проблема обрання адекватного методологічного інструментарію є актуальною для всіх предметних галузей сучасної політичної науки. Дослідження реформаційного аспекту розвитку місцевого самоврядування в сучасній Україні є надзвичайно актуальним. Розвиток місцевого самоврядування зумовлює можливості адекватного представництва громадян у межах демократичного суспільства. Локальний рівень влади дозволяє вирішувати конкретні питання життєдіяльності громадян і забезпечувати відповідність базових конституційних вимог щодо розвитку територіальних громад. Сучасна система місцевого самоврядування є невід'ємною частиною правової, соціальної та економічної держави, які дають змогу населенню існувати і реалізувати свої потреби за сучасних умов. Дослідження політичного аспекту розвитку місцевого самоврядування базується переважно на тих методах і тих методологіях, які характерні для дослідження політичних інститутів та процесів.

Проблемою даної статті є невідповідність рівня знань про методи дослідження політичної детермінації реформаційного процесу в межах місцевого самоврядування та наявності проблеми впровадження і здійснення подібних досліджень. Серед джерел, на які спирається автор цього дослідження, необхідно виділити роботи вітчизняних вчених С. Є. Саханенка [4] та авторів колективної монографії «Міське самоврядування: світовий та вітчизняний досвід» [7]. Робота С. Є. Саханенка, присвячена політичному управлінню містом у сучасних

умовах, відображає тенденцію до методологічного синтезу та постулює необхідність осягнення політичних чинників функціонування місцевого самоврядування поряд із вимогами та викликами державно-управлінського контексту. А. Ф. Ткачук, Р. Агранофф та Т. Браун доводять, що передумовою побудови адекватної потребам місцевих громад моделі локального управління є не тільки достатність нормативно-правових засад, але й політична активність мешканців муніципальних утворень, яка потребує додаткового вивчення. Разом з тим потребує прояснення проблеми та пріоритети політичної науки та політичної практики, з позицій яких має здійснюватися політологічне дослідження місцевого самоврядування.

Обрання адекватної методології забезпечує можливості вивчення становлення перспектив розвитку реформаційного процесу в Україні, дає змогу прогнозувати успішність тих чи інших напрямів управлінської діяльності із прийняття рішень, а також дає змогу оцінити перешкоди та можливості небезпеки і ризики реформування місцевого самоврядування. Отже, метою статті є викладення основних методологічних засад дослідження політико-інституційної детермінації і реформування місцевого самоврядування. Завданнями статті є окреслення, по-перше, функціональних методів досліджень політичної науки, які можна застосувати у межах цієї предметної сфери, та, по-друге, дослідження спеціальних політологічних методів, які можуть бути використані при вивченні процесів реформування місцевого самоврядування.

Основний зміст.

Загальнологічні методи, такі як аналіз, синтез, індукція та дедукція, є парадигмальною основою будь-якого соціально-гуманітарного дослідження. Вивчення процесу реформування місцевого самоврядування відкриває для цих методів надзвичайно широкі перспективи. За допомогою аналізу є можливість вивчити основні складові чинники впливу на реформування місцевого самоврядування. Такими складовими є окремі політичні інститути, також є діяльність політичної системи в цілому щодо реформування місцевого самоврядування, коли політична система виступає частиною більш широкого суспільного цілого, а також аналітична методика дозволяє розкрити етапи процесу реформування місцевого самоврядування. Фундаментальна загальнологічна методологія, згідно з К. фон Байме [1, с. 394], дає змогу розкрити пріоритети та можливості реформування місцевого самоврядування на тлі більш широких суспільних процесів. Синтез дозволяє інтегрувати такі різноманітні масиви фактів, як знання про діяльність інститутів держави, політичних партій, громадських організацій та діяльність місцевого самоврядування, які виступають окремим рівнем політичної організації суспільства. Важливим чинником, який визначає формування методологічних засад дослідження політичної детермінанти реформування місцевого самоврядування є мета дослідження. На формування мети, зазвичай, впливають напрямки та пріоритети розвитку сучасної політичної науки, а також потреби та інтереси сучасного суспільства, які, на думку Дж. Геннела, необхідно розглядати виходячи з настанов раціоналізму [2, с. 67].

З огляду на ці два основні чинники впливу, можна сказати, що потреба сучасної політології у дослідженні специфіки реформування місцевого само-

врядування полягає, насамперед, у можливості пошуку шляху здобуття достовірної інформації про процес, який вже триває і в який залучено багато політичних суб'єктів, сторін та компонентів політичного життя. Інтегральне дослідження реформування місцевого самоврядування, на думку І. В. Козюра, Ю. Г. Іванченка, Л. Є. Шкляра, є шляхом для пошуку наукової новизни [6, с. 23], тому сучасна емпірично орієнтована політична наука надзвичайно зацікавлена у дослідженні реформування місцевого самоврядування.

З точки зору сучасного суспільства (на цьому, зокрема, наголошує Г. Вайт [10]), в тому числі й українського, набуття знань про реформування місцевого самоврядування та їх політичну детермінацію дає змогу вирішити загальні фундаментальні питання розбудови локальної політики і місцевого громадянського суспільства, не кажучи вже про визначні чинники формування державно-управлінських засобів зміни сучасної реальності місцевого самоврядування. Вивчення сучасної України дослідження із проблематики місцевого самоврядування концентрується, переважно, у двох галузях. Це державне управління та нормативно-правова база місцевого самоврядування. Обидва рівня, попри їх істотну значущість, не розкривають фундаментальних основ і аспектів реформування, які містяться на рівні прийняття політичних рішень. Політика, згідно з класичною працею Дж. Мангейма та Р. Річа [9, с. 32], не збігається з предметною сферою державного управління, не вичерпується правознавчими дослідженнями, тому встановлення можливостей і специфіки впливу на процеси місцевого самоврядування засобів, які містяться безпосередньо у політичній системі, є надзвичайно актуальним для сучасного суспільства. Вказана нами мета розкриття сутності та обґрунтування значення політико-інституційних чинників дослідження реформування місцевого самоврядування визначає також перелік методів, які можуть бути використані в цьому дослідженні.

Одним з найбільш перспективних подібних методів, які застосовуються в межах сучасної політичної науки, є політико-структурний, функціональний та системний методи. Запровадження у багатьох сучасних дослідженнях цих методів дало змогу отримати багато результатів, які впливають на розвиток сучасної української політичної науки.

У контексті дослідження політичних детермінант реформування місцевого самоврядування системний підхід дає змогу визначити діяльність із політичного впливу на процеси реформ місцевого самоврядування як системи. Остання в загальнонауковому плані розуміється як сукупність елементів, які мають відповідну структуру, можливості для самовідтворення і є відокремленими від зовнішнього середовища. Застосування системного методу в контексті предмета дослідження політичних чинників реформування місцевого самоврядування є перспективним, проте має певні труднощі. Загалом, визначення системи дій та визначення причинно-наслідкових зв'язків між певними окремими спробами реформування і хаотичними засобами опору даній діяльності виглядає досить складним. Проте потенціал системної парадигми, як вказує російський політолог А. А. Дегтярьов [3, с. 59], дозволяє об'єднати різні факти і фактори і дати чітку відповідь – чи існує сьогодні концентрований політичний вплив на процеси реформування місцевого самоврядування.

Завданням менш складним, проте досить значущим для даного дослідження, є також системне визначення процесу реформування місцевого самоврядування, оскільки відповідь на питання: чи здійснюється реформування на системній основі, дасть змогу створити певні рекомендації для оптимізації даного процесу. Структурно-функціональний метод також має вирішувати низку завдань у даному дослідженні, пов'язаних із системним методом. Він має встановити структурні компоненти системної діяльності із реформування місцевого самоврядування, а також визначити ієрархію впливу різних структурних елементів політики на процес реформування. Функціональний бік структурно-функціонального методу відповідає за означення результативності впливу окремих компонентів та їх спрямованості. Відповіді на ці питання можуть істотно збагатити дослідження політико-інституційних чинників реформування місцевого самоврядування. Системний та структурно-функціональний підходи у єдиний комплекс дозволяє розширити горизонт наявного розуміння політичного управління процесом реформування місцевого самоврядування, а також визначити зворотний механізм детермінації політичної діяльності процесом реформування місцевого самоврядування.

Велику роль у дослідженні процесів політичної детермінації реформування місцевого самоврядування відіграють спеціальні політологічні методи дослідження. Серед них велику роль відіграє соціологічний підхід, який акцентує увагу на з'ясуванні залежності політики від суспільства [3, с. 61]. В межах цього підходу розробляються можливості впливу процесу реформування місцевого самоврядування на соціальну структуру суспільства. Також важливим є нормативно-ціннісний підхід, який орієнтує на розробку ідейно-політичного устрою, на необхідність використання у політичній практиці етичних цінностей і норм. З допомогою нормативно-ціннісного підходу пропонується вирішити такі завдання, як ідентифікація ціннісної мотивації реформування місцевого самоврядування, аксіологічних детермінант політичної поведінки, яка зумовлює і спрямовує процес реформування місцевого самоврядування, а також винайдення ціннісної матриці кінцевого пункту реформування місцевого самоврядування. Практичним для даного дослідження є інституційний метод, який орієнтує на вивчення політичних інститутів. У межах цього методу, який широко застосовується у сучасних політичних науках, пропонується вивчити окремі політичні інститути та їх взаємозв'язок, передумови встановлення балансу в сучасній політичній системі [2, с. 70]. Інституційний метод є одним з центральних у дослідженні політичних детермінант реформування місцевого самоврядування, оскільки політичні інститути є базовою складовою політики. Разом з тим вони перебувають у мінливому середовищі і весь час вступають у різноспрямовані взаємодії, а також адаптуються до зовнішніх змін.

Політико-антропологічний підхід також обіцяє набуття істотних наукових результатів у контексті дослідження політико-інституційних чинників реформування місцевого самоврядування. Даний підхід аналізує зв'язки між природою людини та громадсько-політичною діяльністю, що має значну

актуальність, оскільки рівень місцевої політики є найбільш наближеним до індивідуальних аспектів життєдіяльності людини. Тому, попри загальну філософську спрямованість [5, с. 123] даного методу, він також забезпечує доповнення для розкриття політико-культурної та ментальної мотивації реформування місцевого самоврядування та ідеологічних настанов цього процесу.

Висновки. Таким чином, методологія та методика політологічного дослідження політико-інституційних чинників реформування місцевого самоврядування істотно відрізняється від методичних настанов вивчення цього предмета в межах науки державного управління та правознавчих студій. Науковий аналіз впливу інституційних суб'єктів політики на процес цілеспрямованої оптимізації владного управління місцевих самоврядних спільнот має виразну специфіку, зумовлену динамічною природою обох компонентів предметної сфери: інституційної підсистеми політики сучасної України та реформаційного процесу. Така специфіка зумовлює й специфічні вимоги до методів дослідження. Використання в межах одного дослідницького задуму системного, структурно-функціонального та інституційного методів має на меті відображення наявної структурної композиції впливу політики на реформи місцевого самоврядування. Нормативно-ціннісний та політико-антропологічний підходи, у свою чергу, мають забезпечити отримання інформації щодо ментальних та культурних мотивацій всередині політико-інституційної сфери. Використання названих методів спрямоване на вирішення наступних завдань: окреслення теоретичної бази дослідження процесів реформування місцевого самоврядування в сучасній політичній теорії та прикладних розробках, а також в інших дисциплінарних напрямках.

Наступним етапом дослідження є окреслення ролі та місця держави як політичного інституту серед подібних інститутів як чинників реформування місцевого самоврядування. Її роль є найбільш вагомою в умовах української суспільно-політичної трансформації, однак на сучасному етапі існують тенденції, які не повністю відповідають сутності пострадянського державного управління. Важливим є й розпад централізованого впливу на кілька суб'єктних підрозділів: центральних міністерств і відомств, регіональних філій виконавчої влади та окремої позиції законодавчої вертикалі. Важливим для перспектив набуття нових знань щодо реформування українського місцевого самоврядування є також розгляд сутності та проявів позадержавного впливу на процес реформування місцевого самоврядування. В умовах демократизації в сучасній Україні сформувалися потужні центри, які можуть справляти на реформування місцевого самоврядування не менш визначальний вплив, ніж держава. Це політичні партії, громадські організації та групи інтересів. Якщо вплив двох перших політичних інститутів має змішаний ідеологічно-прагматичний характер, то останній впливає, в основному, з метою тільки прагматичного відстоювання приватних потреб та завдань.

Важливим етапом розгортання сюжету дослідницького процесу є також розгляд потреб та завдань територіальних громад та їх інституціоналізованих органів у контексті державного, партійного та групового впливу на реформування місцевого самоврядування. В умовах сучасної України мотиви

підтримки тієї чи іншої реформаційної стратегії істотно відрізняються у представницьких, виконавчих інститутів місцевого самоврядування та самої територіальної громади.

Завершальним етапом у реалізації структурної композиції політологічного дослідження реформи українського місцевого самоврядування є виклад європейських перспектив реформування місцевого самоврядування як його ідейного підґрунтя. Разом з тим завданням даного компонента наукової розвідки є виклад реакції системи місцевого самоврядування сучасної України на імпульси європеїзації.

Бібліографічні посилання

1. **Байме К. фон.** Политическая теория: эмпирическая политическая теория / К. фон Байме // Политическая наука: новые направления; пер. с англ. М. М. Гурвица, А. Л. Демчука; научн. ред. Е. Б. Шестопал. – М.: Вече-Москва, 1999. – С.495.
2. **Геннел Дж.** Политическая теория: эволюция отрасли // Вестник МГУ. Сер. 12. – 1993. – № 1. – С. 66–83.
3. **Дегтярев А. А.** Методы политологических исследований / А. А. Дегтярев // Вестник МГУ. Сер.12. – 1996. – № 6. – С. 56–63.
4. **Саханенко С. Є.** Політичне управління містом в умовах самоврядування: монографія / С. Є. Саханенко. – О.: Вид-во ОФ УАДУ, 2001. – 380 с.
5. Соціально-культурні бар'єри на шляху соціальної реформи. Перспективи подолання / О. В. Бойко-Бойчук, І. М. Мейжис, І. В. Федів та ін. – Миколаїв: Атол, 2000. – 256 с.
6. Теоретико-методологічне та програмне забезпечення реформування місцевого самоврядування / авт. кол.: І. В. Козюра, Ю. Г. Іванченко, Л. Є. Шкляр та ін. – К.: НАДУ, 2008. – 32 с.
7. **Ткачук А.** Місцеве самоврядування: світовий та вітчизняний досвід / А. Ткачук, Р. Агранофф, Т. Браун. – К.: Заповіт, 1998. – 186 с.
8. **Фармер М.** Рациональный выбор: теория и практика // Полис. – 1994. – № 3. – С. 46–53.
9. **Manheim J. B., Rich R. C.** Empirical Political Analysis: research methods in Political Science. – N.Y.: Routledge, 1995. – 348 p.
10. **White Loise G.** Political Analysis. Technique and Practice. – N.Y. University Park, 1999. – 348 p.

Надійшла до редколегії 17.12.09

УДК 321

В. С. Сергєєв

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОЛІТИЧНІ МЕРЕЖІ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ: ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА КОРПОРАЦІЙ У ВИРІШЕННІ ЗАВДАНЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Вивчено окремі специфічні риси політичних мереж Південно-Східної Азії. Здійснено порівняння південнокорейських та тайванських мережних структур.

© Сергєєв В. С., 2010